

Eigenzinnige scholen Eigentijds onderwijs

Je kunt praten over onderwijsvernieuwing of daadwerkelijk onderwijs vernieuwen. Al 100 jaar succesvol ‘eigenzinnig en eigentijds’ is een belangrijk kenmerk van algemeen bijzondere scholen en leden van VBS. Pionieren en pedagogisch ondernemerschap zit in hun DNA. Wat kenmerkt deze scholen nog meer? Wat maakt ze eigenzinnig en eigentijds? En wat is de meerwaarde ervan?

Het Nederlandse onderwijs bestaat uit bijzondere en openbare scholen. Dit is vastgelegd in artikel 23 van de Grondwet (zie kader Vrijheid van onderwijs). Algemeen bijzondere scholen, vroeger ook wel neutraal bijzonder genoemd, vallen onder het bijzonder onderwijs. Bijzondere scholen ontstaan vanuit particulier (ouder)initiatief of vanuit religieuze instituten. Openbare scholen gaan in beginsel uit van de overheid.

Algemeen bijzondere scholen en VBS-leden gaan bij het geven van onderwijs uit van de gelijkwaardige betekenis van levensbeschouwelijke en maatschappelijke stromingen, waarbij de normen- en waardenoverdracht erop gericht is dat de leerling een levensbeschouwing kan opbouwen en van daaruit een eigen inbreng kan hebben, een en ander met respect voor de levens- en maatschappijbeschouwing van anderen. Dit is in de statuten van scholen terug te vinden en staat ook in de statuten van VBS.

Vrijheid van onderwijs

Onderwijsvrijheid is het recht van ouders om kinderen te laten onderwijzen op een manier die past bij hun opvattingen. Het is een internationaal recht dat in meerdere verdragen is vastgelegd, waaronder het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en fundamentele vrijheden (EVRM). In het bij dit verdrag behorende protocol staat geschreven:

‘Niemand mag het recht op onderwijs worden ontzegd. Bij de uitoefening van alle functies die de Staat in verband met de opvoeding en het onderwijs op zich neemt, eerbiedigt de Staat het recht van ouders om zich van die opvoeding en van dat onderwijs te verzekeren, die overeenstemmen met hun eigen godsdienstige en filosofische overtuigingen.’ (Parijs, 20-03-1952)

Sinds 1917 is de gelijke bekostiging in artikel 23 van de Nederlandse Grondwet opgenomen. Dit artikel bepaalt dat de overheid bijzonder (ruim 70 procent van de scholen) en openbaar onderwijs (bijna 30 procent van de scholen) in gelijke mate moet financieren. Wereldwijd vormt de combinatie van bijzonder en openbaar onderwijs met volledige overheidsbekostiging een uniek systeem. Ook maakt het artikel mogelijk dat ouders of andere particulieren een algemeen bijzondere school kunnen stichten. In het basisonderwijs is 5 procent van de scholen algemeen bijzonder, in het speciaal onderwijs 43,5 procent en in het voortgezet onderwijs 14,5 procent (Bron: DUO 1 mei 2019).

ONDERWIJSVERNIEUWING

De kracht van eigenzinnig en eigentijds onderwijs

Zoals gezegd gaan algemeen bijzondere scholen uit van de gelijkwaardigheid van levensbeschouwingen en maatschappelijke stromingen. Verder bestaat er binnen het algemeen bijzonder onderwijs en binnen de ledenkring van VBS een grote verscheidenheid aan scholen en pedagogische richtingen.

Vaak hebben scholen eigenheid van kinderen en de menselijke maat hoog in het vaandel staan. Deze eigenheid zie je terug in de duidelijke visie van de school, de leerkrachten en de ouders. Veelal staat de ontwikkeling van het kind in al zijn facetten centraal en sluit het onderwijs aan op de eigenheid van elk kind. Een overzichtelijke schoolorganisatie met korte lijnen en eigenaarschap op een zo laag mogelijk niveau draagt hieraan bij. Daardoor kunnen scholen ook snel schakelen bij het implementeren van innovaties. Deze menselijke maat helpt om leerling en leraar zich optimaal te laten ontwikkelen. Ouders zijn nauw bij de school te betrekken, ook via een rol als bestuurslid en/of intern toezichthouder.

‘Zorgt voor diversiteit en menselijke maat in het onderwijs’

‘De reden om een school te stichten is door de jaren heen niet veranderd: er is onvrede met wat er is, dus gaan ouders of particulieren het zelf doen. Mijn schoolvereniging de Casimirschool is opgericht tegen de gevestigde orde, door tot bij de Hoge Raad het recht te halen om een school te mogen oprichten, en heeft zich al bijna 100 jaar bewezen en bewijst zich nog steeds. Mijn missie is diversiteit en menselijke maat in het onderwijs te behouden. Het moet zo blijven dat mensen vanuit nieuwe pedagogische principes scholen met vernieuwende concepten kunnen oprichten.’

Wouter Groot,
directeur-bestuurder van de Casimirschool in Gouda

Al 100 jaar vernieuwend en divers

Kijkend naar algemeen bijzondere scholen en leden van VBS, zie je een divers palet. De volgende kenmerken zijn vaak zichtbaar:

De organisatie

1. **Particulier initiatief**
Scholen zijn opgericht door ouders en/of andere particuliere initiatieven vanuit een privaatrechtelijke rechtspersoon.
2. **Eigenheid**
Individuele vrijheid, onderwijsvrijheid (zowel qua schoolkeuze als onderwijsinhoud) en autonomie van het schoolbestuur staan voorop.
3. **Sterke (formele) ouderbetrokkenheid**
Ouders hebben vaak een actieve rol als bestuurslid en/of intern toezichthouder en zijn soms letterlijk 'eigenaar', zoals bij schoolverenigingen het geval is.
4. **Samenwerken en menselijke maat**
Scholen bevorderen de samenwerking tussen de verschillende geledingen binnen de school en met externe partijen rondom de school. Met elkaar 'de school' vormen en de menselijke maat, staan daarbij centraal.

Het onderwijs

5. **Vernieuwend**
Scholen staan open voor en implementeren uitgesproken en vaak vernieuwende ideeën over onderwijs (pedagogisch ondernemerschap). In algemeen bijzondere scholen zie je veel traditionele pedagogische vernieuwingen zoals Montessori en Jenaplan terug. Dit geldt ook voor huidige vernieuwende onderwijsconcepten zoals de Noordwijkse methode en natuurlijk leren.
6. **Brede vorming en talentontwikkeling**
Scholen hebben extra aandacht voor brede vorming en talentontwikkeling bij leerlingen, waarbij kennisoverdracht en persoonlijke en sociale ontwikkeling in balans zijn.
7. **Respect en tolerantie**
Scholen hebben respect en tolerantie voor de waarden en levensbeschouwingen van anderen. In het onderwijs staan de ontwikkeling van eigen waarden en het openstaan voor waarden van anderen centraal. Dit alles uiteraard binnen de kaders van de democratische rechtsstaat.

'Outsiders die innovatie brengen'

'Innovatie ontstaat nooit alleen van binnenuit, daar heb je outsiders voor nodig. De algemeen bijzondere scholen bieden de mogelijkheid in Nederland om als "outsider" innovaties in het onderwijs in te brengen. Deze innovaties worden dan vaak later door andere scholen overgenomen. Dit is een rol die alleen maar belangrijker wordt in een toekomst die vraagt om nieuwe ontwikkelingen!'

Frum van Egmond, oprichter Noordwijkse School en Noordwijkse Methode

‘Veel vernieuwing komt voort uit het algemeen bijzonder onderwijs’

‘Veel van de vernieuwing binnen het onderwijs komt uit de hoek van het algemeen bijzonder onderwijs. Dat is waardevol voor de maatschappij omdat ouders iets te kiezen moeten hebben. Geen enkele school kan voldoen aan de wensen van alle ouders. Daarnaast zou het heel jammer zijn als systemen zo werden aangepast of beknót, dat mensen met vernieuwende ideeën geen ruimte meer zouden hebben. Wat je ziet is dat de goede dingen die uit vernieuwing voortvloeien, vaak worden overgenomen door de bestaande orde.’

Ben Sanders, tot 1 september 2019 algemeen directeur-bestuurder
Stichting Nutsscholen Breda

Onderwijspioniers

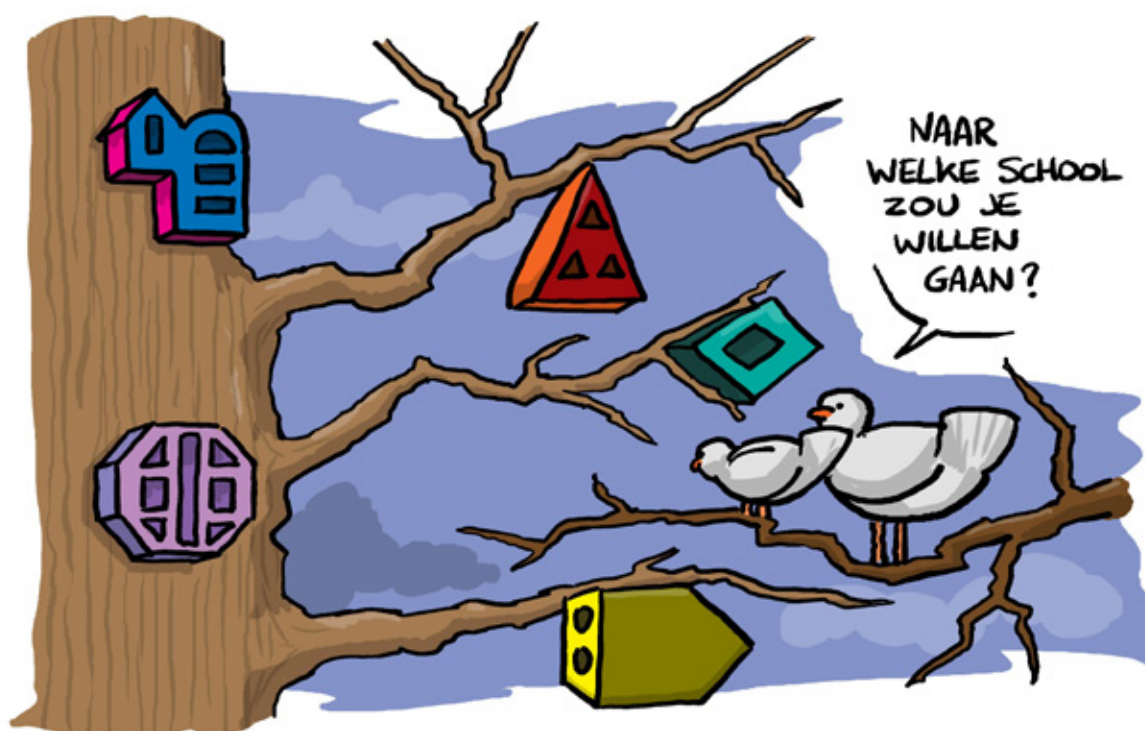
Ouders starten scholen vanuit een vernieuwende visie, die naar hun mening beter aansluit bij kinderen dan het bestaande aanbod. Het zorgt voor vernieuwing en variatie. Het recht om zelf een nieuwe school te starten vloeit voort uit artikel 23 van de Grondwet (zie kader Vrijheid van onderwijs). De afgelopen vijf jaar verwelkomde VBS veertien nieuwe scholen.

VBS is van oudsher betrokken bij veel initiatieven voor nieuwe scholen. Om schoolstichters te ondersteunen is er de website Schoolstarterskit.nl. Deze site maakt stap voor stap wet- en regelgeving inzichtelijk en geeft praktische tips.

VBS, dé partner

VBS is opgericht in 1921 en al bijna 100 jaar de vereniging van algemeen bijzondere scholen en van eigenzinnige en eigentijdse scholen in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. VBS staat pal voor de vrijheid van onderwijs en de vrije schoolkeuze van ouders, voor de menselijke maat in het onderwijs en voor diversiteit in het onderwijsaanbod.

Voor haar leden is VBS belangenbehartiger, helpdesk en verbinder. Bij alles wat VBS doet, handelt zij vanuit betrokkenheid en deskundigheid. In de praktijk houdt dit in dat VBS bij de politiek en overheid opkomt voor de belangen van haar leden en pleit voor het waarborgen van de vrijheid van onderwijs, begeleiding biedt aan initiatiefnemers van nieuwe scholen en regelmatig netwerkbijeenkomsten en workshops organiseert. Verder is de Ledenservice & Helpdesk van VBS een vraagbaak en sparringpartner voor vragen van leden over onder meer het organiseren van bestuur en toezicht, bedrijfsvoering, medezeggenschap en arbeidsrecht. Meer informatie vindt u op VBS.nl.

‘Vereniging van heel bijzondere scholen’

‘Het woord ‘bijzonder’ in de naam van VBS duidt op het feit dat de scholen van onze leden niet openbaar zijn. Je zou daar het woord ‘heel’ aan kunnen toevoegen omdat onze leden ook heel bijzondere dingen doen en innovatief zijn. In het buitenland zijn ze jaloers op hoe het onderwijs in Nederland is georganiseerd. De diversiteit in ons land wordt voor een heel groot deel geleverd door onze leden. Daar mogen we trots op zijn en vandaar dat ik VBS beschouw als een vereniging van heel bijzondere scholen.’

Artho Jansen, voorzitter VBS en bestuurder Stichting Vrije Scholen Zuidwest Nederland

VBS
Binckhorstlaan 36, M1 19
2516 BE Den Haag
070-331 52 52
communicatie@vbs.nl
2019